

O‘ZBEK, RUS, INGLIZ MAQOLLARIDA KITOB VA KITOBXONLIK MAVZUSINING YORITILISHI

**Bozorova Gulchexra Nazarovna,
Bobonazarova Nafisa Tolibovna**
NDKTU akademik litseyi o‘qituvchilari

Annotatsiya. Mazkur maqolada zamonaviy jamiyatda yosh avlodning axloqiy tarbiyasi va dunyoqarashini shakllantirishda kitobning o‘rni tahlil qilinadi. Texnika taraqqiyoti va ijtimoiy o‘zgarishlar sharoitida yoshlarning to‘g‘ri yo‘lni tanlashi murakkablashib borayotgani ta’kidlanadi. Kitob mutolaasi insonning fikrlash doirasini kengaytirishi, bilimni boyitishi va ma’naviy kamolotiga xizmat qilishi asoslab beriladi. Shuningdek, o‘zbek, rus va ingliz xalqlari maqol va matallari misolida kitobning qadri va ahamiyati yoritiladi hamda turli madaniyatlarda umumiy insoniy qadriyatlarining mavjudligi ko‘rsatib beriladi.

Kalit so‘zlar: kitob, mutolaa, yosh avlod, axloqiy tarbiya, maqol va matallar, umuminsoniy qadriyatlar, madaniyat, bilim, dunyoqarash, til.

ОБЗОР ПОСЛОВИЦ О КНИГАХ И ЧТЕНИИ НА УЗБЕКСКОМ, РУССКОМ И АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКАХ

**Бозорова Гульчехра Назаровна,
Бобоназарова Нафиса Толибовна**

Преподаватели Академического лицея при НДКТУ

Аннотация. В данной статье рассматривается роль книги в формировании нравственных качеств и мировоззрения молодого поколения в условиях стремительного развития техники и социальных изменений. Подчеркивается сложность выбора правильного жизненного пути для молодежи в современных условиях. Обосновывается значение чтения как важного средства интеллектуального и духовного развития личности. На примере узбекских, русских и английских пословиц и поговорок раскрывается ценность книги и показывается наличие общечеловеческих ценностей в разных культурах.

Ключевые слова: книга, чтение, молодежь, нравственное воспитание, пословицы, общечеловеческие ценности, культура, знания, мировоззрение, язык.

A REVIEW OF PROVERBS ABOUT BOOKS AND READING IN UZBEK, RUSSIAN, AND ENGLISH

**Bozorova Gulchekhra Nazarovna,
Bobonazarova Nafisa Tolibovna**

Teachers at the Academic Lyceum of the State Institute of Arts and Culture of Uzbekistan
(NDKTU)

Annotation. This article examines the role of books in shaping the moral values and worldview of the younger generation in the context of rapid technological and social changes. It highlights the challenges young people face when making ethical choices in modern society. The importance of reading as a key factor in intellectual and spiritual development is emphasized. Using examples from Uzbek, Russian, and English proverbs, the article illustrates the value of books and demonstrates the existence of universal human values across different cultures.

Keywords: book, reading, youth, moral education, proverbs, universal values, culture, knowledge, worldview, language.

Kirish

Texnika taraqqiyoti davrida, hayotning ijtimoiy-madaniy sohasidagi tezkor o'zgarishlar, insoniyatning axloqiy va axloqiy me'yorlarini qayta ko'rib chiqish yosh avlodga alohida e'tibor qaratilmoqda. U davlatning kelajagi, dunyoning umumiy manzarasida uning iqtisodiy va tarixiy o'rni, har bir alohida mamlakat taraqqiyoti uchun katta mas'uliyatni o'z zimmasiga oladi. Axloqiy qadriyatlarning qiyin tanlovi va zamonaviy, ko'pincha siyosiy shartli vaziyatga duch kelgan har bir o'spirin uchun to'g'ri yo'lni topish va bolalik davrida singdirilgan umuminsoniy qadriyatlarni saqlab qolish oson emas. Kitob bu masalada muhim rol o'ynashi mumkin, chunki kitob bizning doimiy yordamchimiz, tasalli beruvchi va o'qituvchimiz bo'lib qoladi. Barchamizga kitob kerak, chunki o'qish bizni rivojlantiradi, biz savodli bo'lamiz, fikrlash doiramiz kengayadi, bilim aloqalarimiz to'ldiriladi. Bizning o'qish uchun sarflagan vaqtimiz eng foydali ish deb hisoblanadi. Barcha dunyo madaniyatlarida qadimdan odamlar badiiy adabiyotlarni o'qishga alohida e'tibor berishgan. Bolaligimizdan hammamiz Vatan, o'z xalqimiz va butun dunyo nomidan o'z manfaatlarini va hatto o'z hayotlarini qurbon qilishga qodir zaif va qashshoqlarni himoya qilish uchun tik turgan ertak qahramonlari va haqiqiy qahramonlar bilan tanishganmiz. Boshqacha qilib aytganda, hayotimizning dastlabki kunlaridanoq biz kattalar o'qigan kitoblardan atrofimizdagi dunyo haqida bilib olamiz. Kitoblar o'zimizni, fikrlarimizni, turli vaziyatlarda tushunishga yordam beradi. Har bir millat, har bir madaniyat qanday qilib yashashga, nimani hurmat qilishga, har xil sharoitda qanday harakat qilishga yordam beradigan o'ziga xos dono fikrlarga ega. Biroq, mentalitet, madaniy an'analar farqiga qaramay, bizda turli xil qarashlar va xalqlarni birlashtira oladigan umumiy qadriyatlar mavjud.

Xalq donoligi xazinasiga kiruvchi maqol va matallar – umuminsoniy qadriyat va jozibadorligi bilan aytilgan so'zlar yoshlar orasida kitob mutolaasiga bo'lgan qiziqishini oshirishga va ularning rolini kuchaytirishga yordam beradi. Ularda mujassam bo'lgan haqiqatlar, mintaqaviy, diniy, milliy va boshqa xilma-xilliklariga qaramay, birinchi navbatda, ularning ta'siri ko'p asrlar davomida barcha mamlakatlarda bir xil darajada ommalashgan va talabga ega. Umumiy haqiqatlardan tortib, inson tajribasiga asoslangan aniq tavsiyalar, ogohlantirishlar va mulohazalargacha bo'lgan, ularni o'qitishning qisqaligi har birimizni ma'lum bir tarzda harakat qilish va o'zini tutishga undaydi. Maqollar bilan tanishganda, nima uchun odamlar ularni umuman ishlatishini so'rash mumkin. Ma'lumki, maqollar odatda nutqning oddiy she'riy bezaklari vazifasini o'tamaydi va insonning falsafiy iboralarni ko'paytirishga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish uchun ishlatilmaydi. Qoida tariqasida, ular kundalik aloqaning turli xil sharoitlarida amaliy maqsadlarda foydalaniladi. Maqollar ko'p maqsadlarga xizmat qilishi mumkin. Birinchidan, maqollar har doim didaktik funksiyani ifoda etgan va hanuzgacha bajarib kelmoqda. Ularning yordami bilan biz odamlarga biron bir narsani o'rgata olamiz, ularga maslahat beramiz yoki qiyin vaziyatlarda yordam beramiz, eng muhim narsalarni ko'rsatib, hayotdagi to'g'ri yo'lni taklif qilamiz. Ikkinchidan, maqollar shaxsiy munosabatlarda juda tez-tez ishlatiladi. Ular ogohlantirish, taklif, tanbeh, tushuntirish, bahona, xulosa yoki sharh vazifasini bajarishi mumkin. Uchinchidan, maqollar biz kimnidir obro'sizlantirish yoki bironvni tanqid qilish vositasi.

Muloqotning odobli shaklidan foydalanib, qisqa, mazmunli jumla bilan biz o'z fikrlarimizni yashirib, to'g'ridan-to'g'ri shaxsan aytishga jur'at etolmaydigan gaplarni aytishimiz mumkin.

Shuni ta'kidlash kerakki, siz o'zbek, rus va ingliz tillarida xalqning ajdodlari merosi va ularning bilimlariga – kitoblarga bo'lgan hurmatini ko'rsatadigan ko'plab tuzatuvchi maqollar va so'zlarni topishingiz mumkin, chunki bu kitoblar butun donolikni saqlaydi marta. Turkiy o'zbek tili da k itoblarning beqiyosligi, ularning insoniyat taraqqiyotidagi o'rni to'g'risida ko'plab maqollar mavjud.

O'qigan – guliston, o'qimagan – go'riston.

Kitob bilim bulog'i, o'quvchining o'rtog'i.

Bilim baxt keltirar.

Kitob – xazina, bilim – boylik.

Rus xalqining maqollari ham kitobni sevisga va ularni ardoqlashga chaqiradi. Shuni ta'kidlash kerakki, rus tilidagi maqollar nafaqat kitoblarning o'zi, balki kitobxonlar haqida ham gapiradi.

С книгой жить – век не тужить. (Kitob bilan yashash bir asr davomida qayg'uchekmaslikdir.)

Книги читать – не в ладоши играть. (Kitob o'qish bu o'yin emas)

Хороша книга, да чтец плох. (Kitob yaxshi, lekin o'quvchi yomon)

Книга поможет в труде, выручит и в беде. (Kitob mehnatda ham, qiyinchilikda ham yordam beradi)

Ingliz tilidagi maqol va matallar haqida to'xtaladigan bo'lsak, ular to'g'ri kitob va muallifni tanlashning ahamiyati, shunchaki go'zallik yoki ularning miqdori emas, balki ularda aynan nima yozilganligi haqida gapirishlarini ta'kidlash lozim.

Don't judge a book by its cover. (Kitobni muqovasiga qarab baholamang).

Choose an author as you choose a friend. (Do'stingizni tanlaganingiz kabi yozuvchini tanlang).

Like author, like book. (Yozuvchi qanday bo'lsa, kitob ham shunday bo'ladi).

A book is a book although there is nothing in it. (Kitob hali ham kitobbo'lib, unda hech narsa yo'q bo'lsa ham).

Bundan tashqari, turli xil tillar va madaniyatlarga murojaat qilishlariga qaramay, deyarli bir xil ma'noga ega bo'lgan bunday maqollar mavjud. Masalan, o'zbekning "Kitobsiz aql – qanotsiz qush" maqoli, hatto so'zma-so'z tarjimada ham, rusning " Ум без книги, что птица безкрыльев " degan maqoliga teng keladi. Va ingliz tilidagi "There is no friend so faithful as a good book " (Kitobdan ko'ra sodiq do'st yo'q) degan so'z o'zbek tilidagi "Kitob – beminat do'st" va " Kitobdan yaxshiroq do'st yo'q jahonda " kabi bir qancha so'zlarga yaqin.

Xulosa

Demak, ezgu ishlar va ezgulik mamlakatlarni, madaniyatlarni va tillarni tanlamaydi. Yaxshi o'qigan va savodli odam bo'lish ma'lum bir kelib chiqishi, tili yoki diniga ega bo'lishni anglatmaydi. Eng muhimi, insonning bilimi va dunyoqarashi. Inson ongiga ta'sir qiladigan eng samarali manba bu kitobdir. Kitoblar bizni mantiqqa, fikrlashga o'rgatadi, turli yo'nalishlarda rivojlanishimizga hissa qo'shish, shaxsning oldidagi maqsadni ko'rish qobiliyatini rivojlantirish va unga erishish uchun zarur vositalarni topish. Kitoblar olami cheksizdir. Hamma narsa shu qadar jozibali va qiziqki, bu dunyoning kichik bir qismini ham o'rganish va o'rganish uchun barchaga uzoq umr tilash qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Vohidov E. Tanlangan asarlar. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2010.
2. O'zbek xalq maqollari. Toshkent: Sharq nashriyoti, 2013.
3. Qodirov P. Til va el. Toshkent. O'zbekiston, 2005.
4. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. Toshkent. O'qituvchi, 1992.
5. Yo'ldoshev B. Nutq madaniyati va uslubiyat asoslari. Toshkent, 2016.

6. O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi. Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi Davlat ilmiy nashriyoti, 2000–2005.

7. <https://fortee.ru/2015/03/04/proverbs-sayings-and-quotes-books/>

8. <https://posloviz.ru/category/kniga/>

9. http://www.ziyouz.com/index.php?option=com_content&task=view&id=2689&Itemid=367

